

DARGANFOD HEN DAI CYMREIG DISCOVERING OLD WELSH HOUSES

NODDWYR/PATRONS:

Sir Simon Jenkins, FSA, FRSL; Dr Eurwyn Wiliam, MA, PhD, FSA

Dathlu Treftadaeth Cymru drwy astudio tai traddodiadol a bywydau'r bobl fu'n byw ynddynt.

Celebrating Welsh Heritage through the study of traditional houses and the lives of the people who lived in them.

CYLCHLYTHYR 33 Mehefin 2020

EIN GWEFAN discoveringoldwelshhouses.co.uk yw prif sianel gyfathrebu'r Grŵp. Defnyddiwch hi i weld mwy o fanylion am y digwyddiadau diweddar a'r rhai sydd ar ddod, ac i edrych ar ein llyfrgell sy'n cynyddu'n gyson ac ar nodweddion eraill.

NEWSLETTER 33 June 2020

OUR WEBSITE discoveringoldwelshhouses.co.uk is the Group's main channel of communication. Please visit it to see details of recent and forthcoming events and to look at our growing library and other features.

O'R GADAIR

Helo, bawb. Er nad oes fawr yn digwydd ar hyn o bryd, mae'r ymddiriedolwyr yn cytuno ei bod yn bwysig ein bod yn ystyried y dyfodol ac yn casglu syniadau a all ein harwain at ddyddiau gwell. Dydw i ddim yn mynd i sôn am y gair dychrynlyd sy'n dechrau efo c ac yn diweddu efo 19 gan nad yw'n codi calon neb, felly mi sonia'i ei bod yn 8.36 y bore ac rydw i'n dal yn fy ngwely! Roeddwn yn darllen 'The Old Churches of Snowdonia' gan Harold Hughes a Herbert North yn gynharach ac yn meddwl llyfrau mor ardderchog yw hwn a'i gyfaillgyfrol 'The Old Cottages of Snowdonia'. Yn y gorffennol rydym wedi trafod dychwelyd i edrych eilwaith ar y bythynnod yr ymwelwyd â nhw, bron i gan mlynedd yn ôl, i weld eu cyflwr erbyn hyn a sut mae dehongliad eu datblygiad wedi newid. Rydw i'n meddwl ei fod yn syniad bach deniadol dros ben ac y dylem fwrw ymlaen ag o. Rydw i'n siarad ar fy nghyfer braidd yma oherwydd dydy'r syniad ddim wedi ei gymeradwyo'n iawn gan yr Ymddiriedolwyr, ond rydw i'n teimlo ei fod yn werth ei ystyried. Byddai'n gryn her, ac yn rhywbeth i edrych ymlaen ato! Rŵan, mae'n rhaid i mi droi fy sylw at ddyfrio'r ardd a chodi o'm gwely. Bydd yn dda eich gweld i gyd cyn bo hir, felly pwyll piau hi tan hynny.

Richard Cuthbertson, cadeirydd

FROM THE CHAIR

Hi, everyone. The trustees all agree that though there is not a lot happening it's important that we all think about the future and gather in ideas that might guide us through to the sunlit uplands. I am not going to mention the dreadful word that begins with C and ends with 19 as it never brings joy to anyone's heart, instead I will tell you that it's 8.36 am and I am still in bed! I was reading 'The Old Churches of Snowdonia' by Harold Hughes and Herbert North earlier and thinking what wonderful books it and its companion volume 'The Old Cottages of Snowdonia' are. We have talked in the past about going back to look again at the cottages they examined, almost 100 years ago, see how they have fared over time and how interpretations about their development have changed. I think it's a very attractive little idea and most appropriate that we should do it. I'm speaking a bit out of turn here as the idea has not been properly approved by the trustees, but I think it's well worth considering, and it would be a great challenge!! And something to look forward to. Now I must turn my attention to watering the garden and get out of bed. It will be good to see you all soon, take care,

Richard Cuthbertson, chairman

YY DIWEDDARAF GAN YR YSGRIFENNYDD

Gobeithio bod pawb yn dygymod â'r sefyllfa ryfedd hon a'ch bod chi a'ch teuluoedd yn ddiogel ac yn iach. Rydym yn bendant yn byw mewn cyfnod anghyffredin ac mae pob un ohonom wedi gorfod addasu ein dull o fyw i rhyw raddau, gydag ambell un yn cael eu gwarchod neu'n hunan-ynysu. Bydd llawer ohonom wedi bod yn mwynhau'r tywydd braf ac mae'n debyg bod ein gerddi wedi cael mwy o sylw nag arfer! Mae'r Cylchlythyr mis Mehefin hwn yn wahanol iawn oherwydd does dim cyfarfodydd na gweithgareddau cymunedol wedi digwydd ers ein Cylchlythyr ym mis Mawrth a does dim modd cynllunio rhai eraill. Fodd bynnag, mae llawer o bobl wedi bod yn brysur gyda

UPDATE FROM THE SECRETARY

We hope that everyone is coping well during these unusual times and that you and your families are keeping in good health. We are definitely living through strange times and we have all had to modify our lifestyles to a greater or lesser extent, with some shielded or self-isolated. Many of us will have been enjoying the amazing weather and gardens have probably had more attention than usual! This June Newsletter is very different in that no meetings or communal activities have taken place since our March Newsletter and none can yet be planned. However, many people have been busy with DOWH related work. Some branches have been circulating regular notes,

gwaith sy'n gysylltiedig â DHDC. Mae ambell i gangen wedi bod yn dosbarthu nodiadau rheolaidd a manylion am wybodaeth ymchwil ychwanegol ar-lein am ddim, ac hefyd wedi dosbarthu cwisiau yn ogystal â chynnig cymorth i'w haelodau. Mae hanesion tai yn cael eu cwblhau ac mewn un achos mae project hanes tŷ cymunedol wedi ei roi ar waith. Mae cyfieithiad Cymraeg hanes Plas Penmynydd wedi ei gwblhau gan Ann Corkett, gydag arweiniad gan Morgan a Gill Jones yn bennaf, diolch i grant gan Gyngor Sir Ynys Môn a chyfraniadau gan aelod o DHDC a chronfeydd DHDC.

Rydym hefyd yn ddiolchgar am grant o Gronfa Marc Fitch a dderbyniwyd i gynorthwyo gyda diweddarau ein cofnodion ar ymweliadau tai ers 2005 (gweler yr adroddiad isod). Mi fydd y rhain ar gael fel crynodeb ar daenlen y gellir ei harchwilio. Bydd cofnodion mwy manwl yn parhau i fod ar gael. Rydym yn parhau i fod yn hynod ddiolchgar i'r RCAHWW am eu cefnogaeth a'u cyngor. Mae'r Project Plwyfi yn parhau (eto, gweler isod), rhai'n digwydd yn gynt nag eraill wrth i aelodau yn y canghennau gwblhau'r fformat a gytunwyd ar gyfer eu plwyfi a ddewiswyd ac ambell dro yn ychwanegu llawer mwy o fanylion. Diolch enfawr i bawb fu'n cymryd rhan. Gan fod ein CBC ym mis Mehefin wedi gorfod cael ei ohirio, mae'r ymddiriedolwyr yn bwriadu dosbarthu'r adroddiad blynyddol a'r datganiad ariannol heb ei archwilio i bob aelod ymhen rhyw fis. Yna bydd amser wedi ei ddosrannu ar gyfer sylwadau aelodau cyn i'r dogfennau gael eu hanfon i'r Comisiwn Elusennau yn ôl y gofynion cyfreithiol. Mae pob sgwrs i gyrff allanol wedi eu canslo neu eu gohirio hyd y flwyddyn nesaf. Yn yr adegau anghyffredin yma mae hi'n anodd rhagweld sut y bydd gweithgareddau DHDC yn cael eu trefnu yn y misoedd i ddod. Byddwn yn cadw mewn cysylltiad wrth i'r sefyllfa ddod yn fwy eglur, ond mae'n edrych yn debygol y bydd rôl canghennau o ran cynnal diddordeb aelodau a darparu awgrymiadau a chefnogaeth yn cynyddu. Dydy Irene Brightmer ddim yn golygu'r rhifyn hwn o'r Cylchlythyr oherwydd amgylchiadau personol, ond gobeithiwn y bydd yn gallu golygu rhifyn mis Medi. Yn y Cylchlythyr hwn mae ffotograffau o dai ffrâm nenfforch heb eu dyddio o Sir Ddinbych.

Margaret Dunn

NODIADAU O'R CANGHENNAU

Er bod Cofid-19 wedi arglwyddiaethu ar ein bywydau, mae'r canghennau lleol wedi bod yn hynod o brysur a chynhyrchiol. Mae'r Project Plwyfi wedi gweld cynnydd sylweddol. Mae'r gwaharddiad ar ymweliadau safle a'r penderfyniad i gau llyfrgelloedd ac archifau wedi ein gorfodi i ddefnyddio mwy ar y rhyngwrdd (gweler yr arweiniad byr i adnoddau rhyngwrdd am ddim ar gyfer haneswyr tai sy'n atodol i'r Cylchlythyr hwn). Os

details of additional free online research information and circulating quizzes as well as offering help to their members. House histories are being completed and in one case a community house history project is being undertaken. The Welsh translation of the Plas Penmynydd house history has been completed by Ann Corkett, led mainly by Ann Morgan & Gill Jones, thanks to the Isle of Anglesey County Council grant with contributions from a DOWH member and the DOWH funds.

We are also grateful for a Marc Fitch Fund grant which has been received to assist with the updating of our records on house visits since 2005 (see the report below). They will then be available as a summary on a searchable spreadsheet. More detailed records will remain available. We continue to be very grateful to the RCAHWW for their support and advice. The Parishes Project continues (again, see below) at varying speeds as members in the branches complete the agreed format for their chosen parishes and sometimes add much more detail. A huge thank you to all involved. As our June AGM has had to be postponed, the trustees plan to circulate the annual report and unaudited financial statement to all members in a month or so. There will then be time allocated for members to comment before the documents are sent to the Charity Commission as legally required. All talks to external organisations have been cancelled or postponed until next year. In these unprecedented times it is very hard to anticipate how DOWH activities might be arranged in the coming months. We will keep in touch as matters become clearer, but it seems likely that the role of branches in maintaining the interest of members and providing suggestions and support will increase. Irene Brightmer is not editing this edition of the Newsletter due to personal circumstances, but we hope that she will be able to edit the September edition. The photographs in this Newsletter are all of undated Denbighshire cruck-framed houses.

Margaret Dunn

NOTES FROM THE BRANCHES

While Covid-19 has dominated all our lives, the local branches have been remarkably active and productive. The Parishes Project has made leaps and bounds. The ban on site visits and closure of libraries and archives has forced us all to make greater use of the internet (see the brief guide to free internet resources for house historians attached with this Newsletter). If we continue to make this sort of progress, it will really help to prepare the ground for future field work and visits when better times allow. Also, social occasions can continue, albeit 'virtually': quizzes in the N.E. Branch

byddwn yn parhau i sicrhau cynnydd fel hyn, bydd yn ein helpu i fraenaru'r tir ar gyfer gwaith maes yn y dyfodol ac ymweliadau pan ddaw dyddiau gwell. Hefyd, mae achlysuron cymdeithasol yn gallu parhau, ond yn 'rhythiol': mae cwisiau yng Nghangen y gogledd ddwyrain wedi bod yn hynod boblogaidd er bod rhai wedi cwyno eu bod wedi peri gormod o waith meddwl! Yn ogystal â'r holl waith yma, dylid crybwyll y llwyddiannau canlynol. Mae Gill Jones wedi cyhoeddi erthygl gyda'r teitl 'The Spargo Family of Cornwall and North Wales', yn y *Transactions of the Anglesey Antiquarian Society* ac mae Jenny Lees wedi cwblhau'r ail o dair erthygl – 'A Quest for Cymer in Edeirnion and its Barons Part 2; c.1700-c.1900': mae'r rhan gyntaf yn y rhifyn cyfredol a chyhoeddir y lleill yn rhifyn nesaf cylchgrawn *Cymdeithas Hanes a Chofnodion Meirionnydd*. Hefyd, mae *Cynwyd Scrapbook Three* ar ein gwefan. Mae hanes Colomendy, Ysceifiog, wedi ei gwblhau gan Veronica Hay a Wally a Margaret Barr a gellir ei weld bellach yn llyfrgell gwefan DHDC. Mae Hazel Formby wedi bod yn gweithio ar hanes y teulu Fox o Ysceifiog, yn seiliedig ar wybodaeth yn Steegman J (1957) *A Survey of Portraits in Welsh Houses Vol 1* a gyhoeddir gan Amgueddfa Genedlaethol Cymru. Fe'n hatgoffwyd gan Monica Norton bod cyfres 3 o *A House Through Time* yn cael ei ddangos ar BBC2 ar nosweithiau Mawrth. Seilir y rhaglen ar hanes tŷ capten llong ym Mryste, a gwnaed yr ymchwiliad gan David Olusoga, sydd hefyd yn cyflwyno'r rhaglen.

Peintwyd y darlun isod yn ddiweddar gan yr arlunydd o ogledd Cymru Tomos ap Ryan (Instagram: tomos_ap_ryan). Y tŷ a welir yn y pellter yw Henblas, ger cartref Tomos ym Mhentre Helygain, Sir Y Fflint. Dyma adeilad rhestredig gradd II sy'n dyddio o'r 17eg ganrif ac, yn drist iawn, mae bellach mewn cyflwr adfeilliedig.

have proved popular although some complained that they had made people have to think too hard!

In addition to all this work, the following achievements should be mentioned. Gill Jones has published an article entitled 'The Spargo Family of Cornwall and North Wales', in the *Transactions of the Anglesey Antiquarian Society* and Jenny Lees has completed the second of three articles – 'A Quest for Cymer in Edeirnion and its Barons Part 2; c.1700-c.1900': the first part is in the current issue and the others will be published in the next edition of the *Journal of the Merioneth Historical and Record Society*. Also, the *Cynwyd Scrapbook Three* is on our website. The house history of Colomendy, Ysceifiog, has been completed by Veronica Hay and Wally and Margaret Barr and is now in the library of the DOWH website. Hazel Formby has been working on the history of the Fox family of Ysceifiog, based on information in Steegman J (1957) *A Survey of Portraits in Welsh Houses Vol.1*, published by the National Museum of Wales. Monica Norton reminded us that *A House Through Time* series 3 is showing on BBC2 on Tuesday evenings. The programme is based on the history of a sea captain's house in Bristol, researched and presented by David Olusoga.

The picture below has recently been painted by North Wales artist Tomos ap Ryan (Instagram: tomos_ap_ryan). The house seen in the distance is Henblas, near Tomos' home in Pentre Halkyn, Flintshire. It is a grade II listed building dating from the 17th century, and sadly is now in a very poor state of disrepair.

Eithin, Acrylig ar gynfas, 10 x 8, 2020

Gorse, Acrylic on canvas, 10 x 8, 2020

COLADU COFNODION YMWELIADAU Â THAI DHDC

Drwy gydol y flwyddyn ddiwethaf cynhaliwyd nifer o ymgynghoriadau gydag ymddiriedolwyr ac ysgrifenyddion canghennau ar arf reoli i gofnodi'r holl ymweliadau â thai a gynhelid ers 2005 gan aelodau (Margaret Dunn yn bennaf!). Bydd angen ychwanegu gwybodaeth o'r Project Plwyfi yn y dyfodol, ynghyd ag ymweliadau newydd – os bydd rheoliadau Cofid-19 yn caniatáu i ni wneud hyn yn y pen draw! Ni chafwyd fawr o gynnydd oherwydd bydd angen i'r rhan fwyaf o'r data fod yn hygyrch a gyda dipyn dros 2,000 o ymweliadau â thai wedi digwydd, bydd angen fformat gwydn arnom na fydd angen ei newid yn y dyfodol agos. Hefyd, mae'r ymdrech o drosglwyddo gwybodaeth o hen daenlenni a dogfennau i'r fformat newydd, a gwirio'r cywirdeb, yn gryn orchwyl! Yn ffodus iawn, mae DHDC wedi derbyn grant yn ddiweddar gan Gronfa Marc Fitch tuag at dalu i rhywun wneud hyn.

Mae'r fformat newydd bellach wedi derbyn data o thua 140 o dai yr ymwelwyd â nhw ers 1 Ebrill 2018 ac mae'n cael ei ddiweddarar ar hyn o bryd. Erbyn y bydd y Cylchlythyr hwn yn cael ei ddosbarthu bydd y data ar gael i ymddiriedolwyr, ysgrifenyddion canghennau ac aelodau eraill sydd â diddordeb er mwyn sicrhau ei fod yn ateb anghenion pawb – yna bydd yn bosib sicrhau ei fod ar gael yn fwy eang fel bod angen. Yn naturiol, bydd angen ychwanegu data newydd wrth i'r project fynd yn ei flaen.

Bydd y data ar gael ar Google Sheets – rhaglen daenlen ydy hon sy'n debyg iawn i Excel ac sydd ar gael ar-lein ar hyn o bryd i aelodau a wahoddir (ac am ddim!). Un o fuddion y Sheets yw fod modd eu gweld, eu trin a gwneud sylwadau arnyn nhw, ond ni ellir newid y copi meistr na'i ddileu'n ddamweiniol gan eraill, sydd felly yn gwarchod eu cywirdeb. Fel gydag Excel, mae'n bosib chwilio hefyd ar ddewislen y gellir ei thynnu i lawr felly does dim angen llawer o wybodaeth am sut i drin taenlenni i ddechrau. Mae'n debyg y bydd y project cyfan yn cymryd cryn amser ond bydd y cynnyrch yn y pen draw yn galluogi ateb lluo o gwestiynau nad oes modd gwneud hynny ar hyn o bryd yn ogystal â chyflenwi gwybodaeth ar gyfer strategaeth DHDC yn y dyfodol.

John Townsend

COLLATION OF RECORDS OF DOWH HOUSE VISITS

Over the past year or so there have been a number of consultations with trustees and branch secretaries on a management tool to record all the visits that have been made since 2005 to houses by members (mainly Margaret Dunn!). Information from the Parishes Project will need to be added in the future, together with new visits – if Covid-19 regulations eventually allow us to do this! Process has been a bit slow because most of the data will need to be searchable and with probably well over 2,000 houses visited, we want to have a robust format that will not need changing in the foreseeable future. Also, the sheer effort of transferring old spreadsheet and documentary information to the new format, and checking the accuracy, is quite an undertaking! Luckily DOWH has recently obtained a grant from the Marc Fitch Fund towards paying someone to do this.

The new format has now been populated with data from some 140 houses visited since 1 April 2018 and is being finalised at the moment. By the time this Newsletter is sent out the data will have been made available to trustees, branch secretaries and other interested members to ensure it meets everyone's needs – it can then be made more widely available as necessary. Obviously new data will be added as the project progresses.

The data will be available on Google Sheets – this is a spreadsheet programme very much like Excel but is available in real time online to invited members (and is free!). One of the benefits of Sheets is that it can be viewed, manipulated and commented on, but the master copy cannot be altered or accidentally deleted by users, thus preserving its integrity. As with Excel, searches can be preset on pull down menus so little understanding of manipulating spreadsheets is needed to start with. The entire project will probably take some time but the end product will allow a multitude of questions to be answered that can't be at present as well as informing decisions on the future strategy of DOWH.

John Townsend

PREIFATRWYDD – Mae'r tai a grybwyllir ar y wefan neu yn y Cylchlythyr hwn, ac sydd â chysylltiad â DHDC, yn breifat a dydyn nhw DDIM yn agored i'r cyhoedd ar unrhyw bryd.

PRIVACY – Houses mentioned on the website or in this Newsletter and /or linked with DOWH are private and are NOT open to the public at any time.

DIWEDDARIAD O'R PROJECT PLWYFI A CHYNLLUNIAU AR GYFER Y DYFODOL

Mae'r argyfwng Cofid-19 wedi'n gorfodi i ddibynnu ar ein hadnoddau ein hunain – a rhai y rhyngwrdd - ac, er bod cau llyfrgelloedd ac archifau a'r gwaharddiad ar gyfarfodydd ac ymweliadau â thai yn rhwystredig, mae'n rhoi mwy o amser i ni fwrw golwg ar ein sefyllfa. Mae'n darparu cyfle da i ddiweddarau ein holl gofnodion a'u casglu mewn un lleoliad ar un bas data (gweler adroddiad John). Mae hefyd yn ein galluogi i fwrw trem yn ôl ar sut mae'r holl waith a gwblhawyd gennym (neu a gomisiynwyd) dros y blynyddoedd – hanes tai, cofnodi adeiladau, dyddio gyda chylchoedd coed ac rŵan y Project Plwyfi – wedi rhoi hwb i'n pwnc penodol. Beth mae hyn wedi ei ddweud wrthym nad oeddem yn ei wybod o'r blaen? A beth yw'r cwestiynau newydd sydd angen eu hateb? Mae tueddiadau amrywiol yn amlwg ond mae angen gwaith pellach i'w deall yn llwyr, megis ymddangosiad nifer sylweddol o dai bonheddwyr mawreddog o'r pymthegfed ganrif sy'n ymddangos, yn ôl eu manylion, fel pe baen nhw'n edrych yn ôl ar oes aur coll; a ffrwydrad yn y nifer o ffermdai ffrâm nenfforch sylweddol yn gynnar yn yr unfed-ganrif-ar-bymtheg ganrif hyd at ei chanol. Mae angen dilyn trywdd themâu eang fel y rhain ynghyd â syniadau ac archwiliadau newydd a fydd yn codi o'r Project Plwyfi. Pan fydd pethau'n sefydlogi a'r byd yn ymddangos yn fwy fel bywyd beunyddiol arferol, gallwn gychwyn ar godi'r arian i gefnogi rhaglenni lleol a rhanbarthol mwy eang.

Martin Cherry

NODYN ATGOFFA GAN YR YSGRIFENNYDD AELODAETH

Disgwylir tanysgrifiadau aelodaeth ar Ebrill 1af. aelodaeth unigol £15 p.a.; aelodaeth ar y cyd £20 p.a. Gwnewch yn siŵr eich bod yn adnewyddu ar amser i gadw eich buddiannau aelodaeth. Er mwyn ei gwneud yn haws, fe'ch anogir i gymryd archeb sefydlog (gweler y wefan am ffurflen). Fel arall anfonwch eich sic eiddo i Ysgrifennydd Aelodaeth DHDC, Caerfallen, Rhuthun, LL15 1SL (01824 704404) membership@discoveringoldwelshhouses.co.uk.

OS OES GENNYCH CHI DDIDDORDEB MEWN HEN DAI ac os nad ydych eisoes yn aelod, pam na wnewch chi ystyried ymuno â'r Grŵp? Ceir manylion llawn a ffurflen gais ar ein gwefan.

PARISHES PROJECT UPDATE & FUTURE PLANS

The Covid-19 crisis has forced us back on our own resources - and those of the Internet - and, although the closure of libraries and archives and the moratorium on meetings and house visits is frustrating, it gives us all more time for reflection. It provides a good opportunity to bring all our records up-to-date and gathered in one place on a single database (see John's report). It's also allowing us to take stock of how all the work we've done (or commissioned) over the years - house histories, building recording, tree-ring dating and now the Parishes Project - has taken our subject forward. What has it told us that we didn't know before? And what are the new questions that need answering? Various trends are apparent but need further work if we are to fully understand them, such as the emergence of a substantial number of splendidly built gentry houses in the fifteenth century that appear in their details to look back to a lost golden age; and the explosion of substantial cruck-framed farmhouses in the early- to mid- sixteenth century. Broad themes such as these need to be pursued along with the new ideas and observations that will emerge from the Parishes Project. When things settle down and the world returns to something more like normality, we can begin to raise funds to support both local and larger regional programmes.

Martin Cherry

REMINDER FROM THE MEMBERSHIP SECRETARY

Membership subscriptions are due on April 1st. Individual membership £15 p.a.; Joint membership £20 p.a. Please make sure you renew on time to retain your membership benefits. To make it easier you are encouraged to take out a Standing Order (see website for form). Otherwise please send your cheque to DOWH Membership Secretary, Caerfallen, Ruthin, LL15 1SL (01824 704404) membership@discoveringoldwelshhouses.co.uk.

IF YOU ARE INTERESTED IN OLD HOUSES and are not already a member, why not consider joining the Group? Full details and application form on our website.

www.discoveringoldwelshhouses.co.uk

MARC FITCH FUND